

Lőrinczy György:
„ÉDES ANYÁM”

– 1897. március 30.

Kedves Marcsa néni! Nagy dolog történt itt Pesten, hogy én kigyelmednek levelet írok. Ez a nagy Babilon, amelynek széles utai, hosszú, szűk utcái, fényes, magas palotái tele vannak kőszénfüsttel, mindenféle orrcsavaró, finom, mesterséges patikaszaggal, ahol örökös lármában, gépek zakatolása között, izzó villamos fényben sietnek, rohannak az emberek és sápadtan keresik a becsületes kenyeret, ami helyett sokszor bűnös aranyat találnak, ez a szörnyűséges, félelmes nagy falu egyszerre megtelt pergő rokkával, kelepelő gólyával, szelíd muskátlival. Tarka lepkék kergetőznek a réten, villásfarkú fecskék csipegnek az eresz alatt s a kemény, sima aszfalt helyén puha, kövér göröngyöket hasogat az éles ekevas, amit a Bógyi bácsi dolgos, kérges tenyere igazít véghosszig a fekete táblán. Tavaszi, tiszta, enyhe falusi szellő fújdogál körülöttünk, a magasságos levegőégből szelíd pacsirta éneke zendül alá s a vadvirágos domboldalon nyájas napsugár csókolódzik. Úgy van, úgy, Marcsa néni, szinte megfordult a világ, mert Radnót itt van most Pesten; a Pósaák faluja, a szénailatos, kalászttermő kedves Balogvölgy minden harangja itt cseng imádságosan, templomba hívogatóan.

Az oktató úr bizonyosan elmondta már kigyelmednek, hiszen benne volt az újságokban is, hogy Pósa Lajos egy új könyvet írt. Ezen bizony már el nem csodálkozik Radnóton senkisé. Írt már ő többet is, ennyi az egész. Pedig ilyent nem írt a kigyelmed fia, édes Marcsa néni és nem írt más se, senki se. Híres, nagy költők éltek már e világon s daloltak sokat; hőstettekről, szerelemről, vitézi történetekről – uramfia – mennyi könyvet írtak össze! A tömérdekféle emberi küszködésről és érzelmekről mindegyik meg-megütött egy húrt a lantján, de arra egyik sem gondolt, hogy egy egész könyvet írjon arról az ősi forrásról, ahonnan a lelke fakadt; az édes Anyáról, akinek melengető kebeléhez minduntalan visszatérünk, ábrándos sóhaj-tással, keserű zokogással, repeső szívvel, ha szerelemben ringatózunk, ha lever a vihar, vagy ha borostyán övezi fényes homlokunkat. Van egy édes, imádott szép haza, abban egy virágos völgy, a virágos völgyben egy csendes falu, a faluban egy fehér kis ház, a házban egy jóságos arcú öreg asszony... Kinyújtja felénk reszkető kezét: „el ne add az ősi házat!...”

Lehet azon egy kicsit gondolkozni, édes Marcsa néni, hogy éppen annak a szegény radnóti gyereknek kellett fölkerekedni, onnan, a libapástos kis faluból, aki aztán bejárja a kollégiumok ódon, meleg boltíveit, a messze fehérlő kőszénfüstös városokat, sötét hegyeket, délibábos rónákat. Viaskodik sárkányokkal, amik léptenyomon útját állják; széles mellét kevélyen feszíti szélnek, viharok, majd édesen mereng a derűs ég csillagain és enyeleg a mezők virágaival. Az alkonyat harangszavára imádságosan térdre borul, a kelő nap csókja új küzdelmekre hívogatja. S mikor az útján odaér a zengő ligethez, ahol izzadságos fejére tündérek fonnak báberkoszorút, akkor eldalolja, hogy az egész pályán csak egy őrködő csillag vezérlő

fénye kalauzolta, az tartotta meg tisztaságban a lelkét, hogy a szeme mindig, zivatarban és derűben egyaránt azt nézte, az tartotta vissza az örvény szélén s hogy lelkének, szívének őserije, kiapadhatatlan gazdagsága abból a csillagból: az anyai szeretet homálytalan csillagfényéből sugárzott ki. S szerényen leveszi a saját maga fejéről a babérkoszorút, amit hálás nemzedékek fontak a homlokára és diadalmanan föltűzi a kigyelmed tisztas ósz fejére. Édes Marcsa néni, hogy még szebben ragyogjon az édes anya fején és ékesen szóló zengéssel hirdesse ott az örökkévaló poézis tiszta forrását és a költő elmúlhatatlan dicsőségét. Ott, csak ott nem hervadhat az el – soha.

Tudom én azt, hogy kigyelmednek nem az a koszorú kell, amit a hívságos világ a fiának font, hanem a szeretet, ami ebben a könyvben dalol. Hát együtt van ott mind a kettő; együtt a koszorú a leveleivel. Azért fogta úgy meg a szívünket, hogy egyszerre ott látjuk magunkat a kisse Balog-völgyön. A kigyelmed jóságos arca ragyog a könyv első lapján, édes anyai szíve meg kidobog minden leveléből. S ahogy forgatja az ember, olyan, mintha ez a kis könyvecske elkezdene nőni, nőni, és egyszer csak olyan nagyra nőne, mint az a kapcsos vén könyv ott a mestergerendán, a radnóti fehér kis házban, az a nagy, nagy könyv, amelyik mindig ugyanaz volt és mindig ugyanaz lesz...

„Mondja velem: – – áldott legyen érette Isten akaratja!”

Aztán annak örülök én, hogy kigyelmednek még százszoros gyönyörűség lesz azt elolvasni. Mert nem a mi csalóka álmunkkal, hanem valósággal ott látja maga előtt a tágas udvart, amin Lajos felnőtt; a bólingató akácot, ami alatt estenden megpihentek. Künn a domboldalon azt a kicsike, virágos halmot, a Károlyka sírját; a kanyargó Balog medrét, a gyümölcstermő szilvást, meg a búzaföldet... „Ez volt a házunknak kenyeret adója...” Benne van ebben minden: az édes otthon, a drága haza; ki szeretné azt jobban Pósa Lajosnál? S benne van az ő viszontagságos élet-története is, attól fogva, ahogy „Lajcsi pajtás” az első sarkantyús csizmát felhúzta; – tudja, édes Marcsa néni, azt, amit kigyelmed hozott neki a miskolci vásárról; meg még a Balog-parti fűzfa-síp is... milyen szépen szólott! A tűzhely lángja fölött ott pattog a rostán a pattogatott kukorica... ica, rica... talán el is múltak a szivárványos gyermekálmok!... Aztán mennydörög erősen, az Isten haragszik. A vándor elfáradt a rózsák között, a sok tövis a lábát sebzi, de a szíve vérzik tőle. Előtte örvény, mögötte mélység: melyikbe ugorjon? Hol a fegyver, amivel szétzúzza csüggedő szívét?... Édes Marcsa néni! Látta, ugye, Radnótról ezt a sötét képet!

„Valaki mintha vigasztalna
Ha szomorú vagyok,
Valaki mintha simogatna
Mikor fáradt vagyok...
Valaki mintha átölelne
Mikor roskadozom
S csókjával e-elboritná
Tűzben égő, borongó homlokom...
Valaki mintha rám borulna
Kétségbesésem kínos éjjelén,

S ezer könyörgő könny ragyogna
Bús orcáján, síró szemén...
Valaki mintha mellém állna,
Szép szeliden megfogná a karom..."

Kiderült. Nem szédült alá az örvénybe, átröpült rajta. Már hallatszik szárnyának erős csattogása a kéklő levegőégben; mindig arra suhint, a radnóti televény felé, de meghallják azt mindenütt. Bokrétát köt orgonavirágból; tudom, ezt a virágot szereti legjobban kigyelmed, édes Marcsa néni. Meg van még az is, ugye, amit a király kertjében szakítottak, mikor kigyelmed itt járt Budapesten? Akkor arra kérte Lajos a gőzöst, hogy a kereke puha, illatos rózsában járjon s úgy ringassa haza az ő édesanyját lágyan, csöndesen...

Hogy így összelángolt a lelkük, édes Marcsa néni! Közelről, távolról mindig egymást nézték; milyen boldogság ez, csak az tudja, aki becsületes érzéseit az édesanya meleg szívéből táplálgatja... Nincs az az aranyszájú szent János, aki az édesanyáról olyan szépen tudna prédikálni, mint a kigyelmed fia abban a kis versben, amit „egy véka búzáról” írt, arról az utolsó véka búzáról, amit kigyelmed annak a szegény asszonynak od’adott, mikor egyszer a réten át ballagott a malom felé. Nem kérdezte azt se, hogy kicsoda, honnan jött, miképpen jutott nagy nyomorúságra. Minek kérdezte volna? A szegény asszony karján egy ártatlan gyerek éhesen sírt... Hát odaadta neki a búzát, az utolsó vékát. És akkor se arra gondolt, hogy hol veszen magának másik véka búzát, hanem jó szívvel ballagott vissza hazafelé s csak azt sóhajtotta:

„Jó az Isten mégis,
Gondol a szegényre!”

Jó bizony, édes Marcsa néni! Annak a véka búzának minden szeméért egy-egy új nótát adott a Lajos szívébe. Megcsendül abban a Balogvölgy minden búzaszeme, minden kis fűszála. Látott-e már kigyelmed daloló világot?... Mesélhet már kigyelmednek rózsás kedvvel, csengő dallal:

„Csitt, csatt, édes baltám,
Már most csak megélünk.
Csitt, csatt, édes gazdám,
A jó Isten vélünk!”

Nem téved el már, nem botorkál. Soha ki nem alvó örökös lámpa világít elébe sötét utakon, meredek szirteken, tövisek és rózsák között egyaránt. Hit, remény, szeretet: ez a három-egy szentség a kigyelmed jóságos alakjában él mindig előtte. Öröm ezt olvasni, édes Marcsa néni, hát meg nem állhattam, hogy kigyelmednek meg ne írjam. Mert a Pósa Lajos édesanyja: az minden érző emberi szívnek édesanyja. S hogy én talán még jobban érzem ezt, mint mások, ez azért lehet, mert az én édes öreg Anyám is úgy lesi az én verejtékes vergődésemet, ott, a kigyelmed

szomszédságából, a hegyes-halmos Gortvamentén, s az én békességes fecskefészkem is ott csüggött, azon a tájon, míg vásott suhancok le nem, verték, el nem üldözték az eresz alól. Nekem is úgy integetett reszkető, öreg kezével, mint kigyelmed:

„El ne add az ősi házat,
El ne add az ősi telket,
Hol a csűrön késő őszig
Gólyamadár kelepelget...”

Az én édes szülém intése elkésett, a kigyelmedé nem. S íme, a csűrön kelepelő gólyamadár sasfiút viszen haza mostan tavasszal, az ősi fészekbe. Erős, viharban edzett szárnyai bátran szelik az otthonos táj levegőjét s ahogy körülrepdesi a szülői hajlékot, üdvözlésére meghajlik minden virág a kertben és minden gyermekajk megnyílik a faluban s még a bodollói kastélyban is. Künn a mezőn pacsirta zeng, benn a templomban áhítatos zsoltár... És a nagy, a hatalmas sas boldogan borul az anyai fészek óvó kebelére... Legyen áldott érette Istennek szent neve!

Szebben elmondja majd mindezt kigyelmednek az a könyv, amit édes fia megírt; tudom, mindenki elolvassa Radnóton is. Én már elolvastam és kezet csókolok érette kigyelmednek, édes Marcsa néni!

In: Gereblyém alól, *Singer és Wolfner*, 1906.